

Warszawa, 22 stycznia 2013 r.

RPO-715574-VII-720.8.4/12/PK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji z wizytacji
Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego
w Bystrzycy Górnej
(wyciąg)**

1. Wstęp

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich na mocy artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), w dniu 8 listopada 2012 roku, przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Dorota Krzysztóń (kryminolog), Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji) oraz Przemysław Kazimirski (prawnik), dokonali wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego dla Dzieci z Lekkim Upośledzeniem Umysłowym w Bystrzycy Górnej (zwanego dalej: MOW, Ośrodkiem lub placówką).

Celem wizytacji zapobiegawczej Krajowego Mechanizmu Prewencji było sprawdzenie sposobu traktowania wychowanków i dokonanie oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji przeprowadzono następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowy z panią Dorotą Pajęcką - dyrektorem Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego oraz z panią Joanną Jagielnicką-Panfil - wicedyrektorem Ośrodka;
- dokonano oglądu terenu placówki oraz pomieszczeń użytkowanych przez

wychowanków w tym: pokoi mieszkalnych, aneksu kuchennego, sanitariatów, stołówki, gabinetu pielęgniarstwa, izolatki dla wychowanków chorych zakaźnie, świetlic, sal lekcyjnych, biblioteki, sali komputerowej, pracowni modelarskiej;

- zapoznano się z następującą dokumentacją placówki: dziennikami zajęć wychowawczych, dziennikami raportów nocnych, dziennikiem zajęć pedagoga szkolnego, losowo wybranymi teczkami wychowanków, rejestrem wydarzeń nadzwyczajnych.

W trakcie wizytacji sporządzono dokumentację fotograficzną.

W oparciu o powyższe czynności, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji sformułowali uwagi i zalecenia, które przekazali kierownictwu Ośrodka, wysłuchując następnie ich wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Statut Młodzieżowego Wychowawczego nr 2 w Bystrzycy Górnej; Regulamin pobytu wychowanka w ZSP w Bystrzycy Górnej; Wewnętrzny System Motywowania; procedury obowiązujące w wizytowanej placówce, dotyczące jej wychowanków; Sprawozdanie z kontroli działalności Zespołu Placówek Specjalnych w Bystrzycy Górnej, przeprowadzonej przez sędziego Sądu Rejonowego w Świdnicy z dnia 19 października 2010 r. oraz sprawozdania z pracy pedagoga i psychologa w roku szkolnym 2011/12.

Kontrola placówki przeprowadzona w dniu 29 września 2011 r. przez sędziego Sądu Rejonowego w Świdnicy nie wykazała żadnych nieprawidłowości w funkcjonowaniu placówki oraz spełnianiu zadań przewidzianych w przepisach prawa.

2. Ogólna charakterystyka placówki

Wizytowany przez przedstawicieli KMP Ośrodek jest publiczną, specjalistyczną placówką oświatową typu resocjalizacyjnego, przeznaczoną dla chłopców w normie intelektualnej i upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim, wymagających kształcenia specjalnego z uwagi na przejawiane cechy niedostosowania społecznego. MOW funkcjonuje w strukturze Zespołu Placówek Specjalnych w Bystrzycy Górnej wraz z Młodzieżowym Ośrodkiem Socjoterapii.

Co do zasady, placówka przyjmuje chłopców upośledzonych w stopniu lekkim i

niedostosowanych społecznie, w wieku 13 – 18 lat. Dalszy pobyt wychowanka, który ukończył 18 lat w Ośrodku, jest możliwy pod warunkiem uzasadnienia przedłużenia jego pobytu względami natury szkolnej, środowiskowej oraz materialnej. Maksymalny okres pobytu wychowanka w wizytowanej placówce nie może trwać dłużej, aniżeli do czasu ukończenia przez niego 20 lat.

Do zadań Ośrodka należy eliminowanie i korygowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowanie wychowanków do samodzielnego życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi.

Placówka jest jednostką nieferyjną i funkcjonuje całodobowo. Organem prowadzącym Ośrodek jest Powiat Świdnicki. Nadzór pedagogiczny nad jego działalnością sprawuje Dolnośląski Kurator Oświaty. MOW dysponuje 24 miejscami w ramach dwóch grup wychowawczych.

W roku szkolnym 2012/13 Zespół Placówek Specjalnych przeprowadził nabór jedynie do Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii, ze względu na brak skierowań do MOW. W skład wizytowanego MOW wchodzi szkoła podstawowa specjalna oraz gimnazjum specjalne. Należy zaznaczyć, że liczba chłopców korzystających z nauki w Ośrodku w ubiegłym roku szkolnym była niewielka i wynosiła 6. Chłopcy ci ukończyli naukę w gimnazjum MOW, w lipcu 2012 r. Ze względu na niewielką liczbę uczniów, w Ośrodku funkcjonowała 1 grupa wychowawcza.

Wychowankowie przyjmowani są na podstawie postanowienia sądu oraz wskazania wystawionego przez Centralny System Kierowania Nieletnich w Ośrodku Rozwoju Edukacji w Warszawie i skierowania wydanego przez starostę właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wychowanka.

3. Personel

Ośrodek zatrudnia łącznie 48 osób - 13 wychowawców, 12 nauczycieli, 2 psychologów oraz 2 pedagogów. Wśród pracowników MOW znajduje się ponadto pielęgniarka zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy i dostępna dla wychowanków w dni powszednie, w godzinach 7 – 15.

Pracownicy pedagogiczni posiadają wykształcenie w dziedzinie pedagogiki specjalnej, resocjalizacji bądź legitymują się przygotowaniem pedagogicznym.

Dyrektorka Zespołu Szkół Specjalnych oraz jej zastępca posiadają wykształcenie z zakresu oligofrenopedagogiki oraz resocjalizacji.

Wśród szkoleń adresowanych do nauczycieli oraz rady pedagogicznej Zespołu Szkół Specjalnych w Bystrzycy Górnej, które odbyły się w 2011 r., wskazać należy szkolenia dotyczące problemu narkomanii w szkołach, podejścia do uczniów z problemami emocjonalnymi i zaburzeniami zachowania oraz szkolenie „Sport profilaktyką agresji w szkole”.

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji pracownikom Ośrodka warto zapewnić także szkolenia z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym, na co wskazuje **pkt 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności** (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) stanowiący, iż *Personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka*. Niemniej pożądane ze względu na specyfikę pracy w MOW byłyby szkolenia z zakresu komunikacji interpersonalnej i radzenia sobie ze stresem i agresją.

Opieka nocna w placówce zapewniana jest przez wychowawcę oraz dwie pracowniczki niepedagogiczne (tzw. panie nocne). Wychowawca zobowiązany jest do sporządzania raportów nocnych.

W Ośrodku funkcjonuje Zespół Wychowawczy (dyrektor, wicedyrektor, wychowawca grupy, pedagog, psycholog i inni specjaliści). Wśród realizowanych przez Zespół zadań wychowawczych i resocjalizacyjnych szczególnie istotną rolę odgrywają dążenie do zastępowania destrukcyjnych form zachowania oraz przeciwdziałanie pogłębianiu się demoralizacji wychowanków poprzez korektę ich funkcjonowania psychospołecznego, w tym uruchamianie prawidłowych mechanizmów socjalizacyjnych, rozwijanie postaw prospołecznych, poczucia odpowiedzialności oraz kształtowanie mechanizmów kontroli wewnętrznej. Spotkania Zespołu odbywają się co 2 miesiące. Dyskutowane są wówczas aktualne problemy wychowawcze nieletnich.

Grupą wychowawczą zajmuje się para wychowawców odmiennej płci stanowiących dla wychowanków model rodziców, którego wychowankowie w swoim środowisku rodzinnym często byli pozbawieni.

4. Warunki bytowe

Ośrodek mieści się w 2-piętrowym budynku. W trakcie wizytacji na ukończeniu pozostawały prace malarskie na korytarzach poszczególnych pięter. Przed budynkiem znajduje się wielofunkcyjne boisko sportowe.

Na parterze budynku zorganizowano m.in. kuchnię z jadalnią, pracownię modelarską, gabinet pielęgniarstwa z izolatką oraz pomieszczenie administracyjne. Stan znajdujących się na tej kondygnacji pomieszczeń nie budził zastrzeżeń wizytujących zarówno w odniesieniu do ich czystości jak i wyposażenia.

Pierwsze piętro przeznaczono niemal w całości na potrzeby związane z edukacją wychowanków. Znajdują się na nim sale dydaktyczne wyposażone w pomoce dydaktyczne i nowoczesny sprzęt do prowadzenia zajęć; sala gimnastyczna (aula) wyposażona w sprzęt do gier i zabaw sportowych; pracownia komputerowa z dostępem do Internetu; gabinety dyrekcji; pokój nauczycielski; gabinet biofeedback oraz toalety, z których mogą korzystać nieletni w trakcie zajęć szkolnych.

Sypialnie wychowanków MOW znajdują się na II piętrze. Do ich dyspozycji przygotowano pokoje 4 – 6 osobowe wyposażone w tapczany, szafki przyłóżkowe, szafy na odzież oraz biurka i krzesła. Ich stan ocenić należy jako dobry – część sypialni wymaga odświeżenia, wymiany wykładzin podłogowych oraz uzupełnienia ubytków w ścianach.

Poza zapleczem sypialnym, na II piętrze znajdują się łazienki dla wychowanków MOW i MOS; świetlice poszczególnych grup wyposażone w sprzęt RTV; aneks kuchenny z pełnym wyposażeniem umożliwiającym przygotowywanie posiłków; biblioteka, w której poza księgozbiorem oraz prasą znajduje się 5 stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu; gabinet wychowawców; wydzielone miejsce spotkań na holach oraz gabinet psychologiczno- pedagogiczny z salą terapii.

Wśród potrzeb wskazanych przez dyrektorkę Ośrodka wymienić należy przede wszystkim wymianę oświetlenia w sali gimnastycznej, zakup sprzętu sportowego oraz

tablic interaktywnych.

MOW nie jest dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnością pomimo, iż jego Statut nie wyłącza spośród grona jego potencjalnych wychowanków takich chłopców. W związku z powyższym, Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, że władze Ośrodka powinny dążyć do dostosowania placówki do potrzeb nieletnich z niepełnosprawnością w trakcie jej najbliższej modernizacji.

Ośrodek jest objęty monitoringiem. Na podglądzie wizyjnym pozostają korytarze oraz wejście do placówki. Dostęp do podglądu obrazu z kamer zainstalowano w komputerach kierownictwa Zespołu Szkół Specjalnych oraz w komputerze znajdującym się w pokoju wychowawców.

5. Traktowanie

W Ośrodku prowadzi się rejestr wypadków nadzwyczajnych. W okresie od grudnia 2011 roku do dnia wizytacji odnotowano 5 uciezek wychowanków (3 w kwietniu 2012 r. oraz 2 w maju 2012 r.) oraz 10 niepowrotów wychowanków z przepustek (2 w maju 2012 r., 1 w styczniu 2012 r. oraz 7 w grudniu 2011 r.). Placówka posiada wypracowane procedury obejmujące postępowanie w przypadku ucieczki oraz zgłaszania ucieczki wychowanka Zespołu Placówek Specjalnych w Bystrzycy Górnej.

Należy podkreślić, iż w badanym okresie (1 stycznia 2011 r. – 8 listopada 2012 r.) w wizytowanej placówce nie zaistniała sytuacja wymagająca zastosowania środków przymusu bezpośredniego. Fakt niewystąpienia takowych sytuacji, nie usprawiedliwia jednakże, w ocenie KMP, braku procedury regulującej stosowanie środków przymusu bezpośredniego. Mając na uwadze brzmienie art. 95a § 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178) dającego możliwość skorzystania przez władze Ośrodka z nadzwyczajnych środków oddziaływania (do których należy przymus bezpośredni) wobec wychowanków zagrażających swoim zachowaniem bezpieczeństwu własnemu lub osób trzecich, Mechanizm pragnie podkreślić w tym miejscu, że konieczne jest opracowanie przez władze Ośrodka procedury użycia środków przymusu bezpośredniego jak również zorganizowanie przeszkolenia

personelu w tym zakresie.

W placówce funkcjonuje Samorząd wychowanków pełniący rolę organu społecznego, którego członkami są wszyscy wychowankowie, reprezentowani przez zarząd, wybierany w wyborach tajnych, równych i bezpośrednich.

6. Dyscyplinowanie

Katalog kar, które wymierza się wychowankom został wymieniony w § 26 ust. 2 Statutu Placówki. Zgodnie z nim władze Ośrodka mogą stosować względem wychowanków naruszających zasady panujące w MOW następujące kary: upomnienie lub naganę; pozbawienie prawa do udziału w zajęciach k-o; przeniesienie do innej placówki; pisemne ostrzeżenie z wpisaniem do akt oraz zawieszenie w prawach wychowanka. Poza Statutem, konsekwencje niepożądanych zachowań wychowanków MOW zawarto także w Regulaminie pobytu wychowanka w ZSP w Bystrzycy Górnej (dalej Regulamin).

Krajowy Mechanizm Prewencji kwestionuje praktykę polegającą na umieszczeniu w katalogu kar jednego ze środków wychowawczych znanego rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (Dz. U. 2011 Nr. 296, poz. 1755), a mianowicie przeniesienia do innej placówki. Mechanizm pragnie podkreślić w tym miejscu, że środek ten występuje na gruncie wspomnianego rozporządzenia wyłącznie jako środek resocjalizacyjno-wychowawczy, a nie dyscyplinujący. Zgodnie z Zaleceniem 97 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, tego typu kara nie powinna być stosowana: *młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego*.

Wątpliwości wizytujących wzbudziło ponadto brzmienie jednej z konsekwencji negatywnego zachowania wychowanków zapisanej we wspomnianym wyżej Regulaminie, którą stanowi wykonywanie dodatkowych obowiązków (np. prace porządkowe, dodatkowa nauka, prace plastyczne). Zgodnie z Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja

Zgromadzenia Ogólnego 45/113) praca nie może stanowić kary dyscyplinarnej (Reguła 67). Karne obowiązki wyznaczane przez wychowawców, mogą zniechęcić wychowanków do pracy w przyszłości. W szczególności zaś stosowanie kary w postaci dodatkowej nauki wobec wychowanków przejawiających trudności w nauce może prowadzić w konsekwencji do spadku motywacji do uczestnictwa przez wychowanka w zajęciach edukacyjnych.

Pozostając na gruncie Regulaminu, Mechanizm wyraża swą wątpliwość również w odniesieniu do brzmienia jednego z jego postanowień końcowych, z którego wynika możliwość odizolowania wychowanka w sytuacjach kryzysowych, w gabinecie psychologa, pedagoga, wicedyrektora, dyrektora lub pielęgniarki. Przy analizie tej sankcji należy przede wszystkim uwagę na jej nazewnictwo tożsame z jednym ze środków przymusu bezpośredniego, o którym mowa w art. 95 a ustawy postępowaniu w sprawach nieletnich, który zgodnie z § 5 możliwy jest do zastosowania jedynie wobec nieletnich przebywających w schroniskach i zakładach poprawczych. Rozumiejąc intencję władz Ośrodka przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym poprzez zastosowanie czasowego odseparowania wychowanka od reszty nieletnich, Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, że skorzystanie z takiej możliwości musi się wiązać z zupełnie wyjątkową koniecznością oraz przebiegać według ściśle określonych zasad. Warto wskazać w tym miejscu na Zalecenia Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi - *Jeżeli w bardzo wyjątkowych przypadkach, dany młodociany musi zostać odseparowany od innych z powodów bezpieczeństwa, decyzja w tej sprawie jest podejmowana przez właściwą władzę na podstawie jasnych procedur ustanowionych przez prawo krajowe, określających naturę odizolowania, jego maksymalny czas trwania oraz podstawy, na których zostało nałożone* (Reguła 93.1; CM/Rec (2008)11). W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, kwestionowany przepis Regulaminu, obroni rację swego bytu, tylko w przypadku zmiany nazewnictwa określonego w nim środka oddziaływania z „izolowania” na „odseparowanie” oraz opracowania stosowanej w takich wypadkach procedury, do której ponadto będzie odsyłał w swojej treści. Ważne jest także, by w stworzonej procedurze zawarto gwarancję pozostawania

nioletniego pod opiekę osoby dorosłej w trakcie odseparowania oraz podkreślenie, że ów środek ma charakter zupełnie subsydiarny – stosowany w związku z brakiem efektywności pozostałych.

Odnosząc się do jednej z kar przewidzianej w Statucie polegającej na zawieszeniu wychowanka w jego prawach, Mechanizm stoi na stanowisku, że istnienie takiej konsekwencji zachowania chłopca sprzecznego z normami obowiązującymi w placówce, jest bezpodstawne. Zgodnie z istotą tak wyrażonej kary wychowanek, wobec którego podjęto decyzję o jej zastosowaniu, nie posiadałby żadnych praw; co więcej, ze względu na brak określenia terminu, w którym obowiązywałoby wspomniane zawieszenie, sankcja mogłaby przybrać postać kary bezterminowej. W związku z tym, KMP zaleca usunięcie omawianej sankcji z katalogu konsekwencji niewłaściwego zachowania wychowanka zawartego w Regulaminie i jej ewentualne zastąpienie sankcją w postaci określonego w czasie zawieszenia w korzystaniu z przysługujących wychowankowi przywilejów.

Mając na uwadze bezsporny fakt, że działalność resocjalizacyjno-wychowawcza prowadzona wobec nieletnich przez placówki tego typu co wizytowana, to nie tylko nauka, ale również dostęp do szeroko rozumianych zajęć kulturalno-oświatowych, Mechanizm pragnie poddać w tym miejscu w wątpliwość karanie wychowanków pozbawieniem ich możliwości brania udziału w takich właśnie zajęciach. W przypadku zastosowania tej sankcji, wychowanek nie może korzystać z jednego z immanentnych elementów całego procesu resocjalizacji w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. W związku z tym Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, że sankcje skutkujące pozbawieniem nieletnich praw, które są im jako wychowankom tego typu placówek dedykowane, powinny zostać wyeliminowane.

Mechanizm pragnie zwrócić ponadto uwagę na nieuprawnione rozszerzenie katalogu konsekwencji niewłaściwego zachowania wychowanka, które nastąpiło na gruncie aktu niższego rzędu, jakim jest bez wątpienia Regulamin pomimo, iż katalog kar został określony w Statucie Ośrodka w sposób enumeratywny. W związku z tym KMP zaleca dostosowanie treści katalogu sankcji zawartego w Regulaminie do tego określonego w Statucie Ośrodka.

Warto zaznaczyć, że od roku szkolnego 2007/2008 został wprowadzony

Wewnątrzśrodkowy System Motywowania, który zawiera m.in. kryteria i zasady oceniania wychowanków. Zgodnie z treścią Systemu, ocena stanowi bieżące podsumowanie aktywności wychowanka w danym tygodniu, dokonywane co tydzień przez zespół składający się z co najmniej 3 osób: wychowawcy klasy, wychowawcy grupy i dyrektora lub pedagoga lub psychologa. Zgodnie z systemem ocena wychowanka dokonywana jest wg schematu „plus” „0” „minus„. Za pomocą „plusów” oceniane jest wypełnianie przez chłopca spoczywających na nim obowiązków oraz branie udziału w innych ponadobowiązkowych zajęciach; ocena „0” przyznawana jest wychowankom, którzy wypełniają leżące w ich gestii obowiązki; „minusy” oznaczają zaś, że wychowanek nie może zostać oceniony pozytywnie, w związku z brakiem realizacji ciążących na nim obowiązków.

7. Prawo do informacji

Przyjęcie do placówki zostało uregulowane w dokumencie pod tytułem „Procedura przyjęcia wychowanka do MOS/MOW w Bystrzycy Górnej”. Przyjęcie dokonywane jest przez dyrektora/psychologa/pedagoga, w wypadku ich nieobecności rolę przyjmującego pełni wychowawca. Po przybyciu wychowanka do placówki przeprowadzana jest rozmowa wstępna z dyrektorem oraz psychologiem lub pedagogiem, podczas której wychowanek zostaje poinformowany o zasadach obowiązujących w placówce (zapoznaje się z Regulaminem MOS/MOW, wypełnia oświadczenie, że zapoznał się z dokumentem oraz zapoznaje się z Wewnątrzśrodkowym Systemem Motywowania MOS/MOW).

O umieszczeniu nieletniego w placówce, rodzice informowani są pierwszego dnia jej pobytu. Proszeni są o podpisanie i przesłanie klauzuli o zgodzie na leczenie, zabiegi, korzystanie z pomocy psychiatrycznej i psychologicznej. Ponadto, powiadamiani są o możliwości odwiedzin i zachęceni do kontaktów z dzieckiem.

Podczas dokonywania analizy dokumentacji placówki, w części indywidualnych teczek wychowanek, przedstawiciele KMP nie dostrzegli dokumentu poświadczającego zapoznanie się przez nich z Regulaminem. W związku z tym Mechanizm zaleca, aby wszyscy przyjmowani chłopcy byli bezzwłocznie zapoznawani z prawami i obowiązkami oraz składali podpisy potwierdzające owo

zapoznanie.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Wśród problemów związanych z realizacją zadań wychowawczych przez wizytowany Ośrodek, którymi dyrektor placówki podzieliła się z wizytującymi, wymienić należy m.in. brak zaangażowania rodzin w przebieg procesu wychowawczego chłopców pozostających pod opieką MOW. Mimo, iż wychowawcy telefonują i zachęcają do kontaktów, niewiele osób decyduje się na przyjazd w odwiedziny. Rodzice odrzucają też pomoc PCPR-ów, które niezwłocznie po przyjęciu chłopca do Ośrodka próbują objąć środowisko, z którego się wywodzi, wsparciem i programem psychoedukacji w dziedzinie opieki nad dzieckiem.

Wychowankowie MOW w Bystrzycy Górnej wyjeżdżają na przepustki do domu, zazwyczaj na koszt rodziców. W przypadku problemów finansowych, możliwe jest pokrycie kosztów przejazdu. Z relacji dyrektor Ośrodka wynika, że wyjazdy do domów rodzinnych nie są ograniczane. Pani dyrektor wskazała jednakże na zdarzające się w praktyce częste odmowy sądu udzielania zgody na wyjazd nieletniego do domu, które w konsekwencji bywają brzemiennie w skutkach dla całego procesu resocjalizacji prowadzonego przez MOW. Dyrektor dodała, że odmowy sądu podejmowane w tej mierze zdarzają się także w sytuacjach, w których w ocenie kadry pedagogicznej Ośrodka, wychowanek zasługuje w pełni na wyjazd do domu. Co więcej sam zainteresowany wyjazdem chłopiec ma świadomość spełniania wszelkich kryteriów otrzymania zgody na wizytę w domu, a mimo tego spotyka się z odmową realizacji takiej formy kontaktu. Sytuacje takie powodują frustrację wychowanków, która nierzadko kumuluje się postaci ucieczek z Ośrodka. Chłopcy, którzy decydują się na tak desperacki krok, obniżają tym samym swoje szanse na otrzymanie zgody na przepustkę w przyszłości. W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji, rozpoznanie funkcjonowania wychowanka w Ośrodku leży niewątpliwie po stronie personelu placówki, który pozostaje w stałym, wielopłaszczyznowym kontakcie z chłopcem. W związku z tym, nierespektowanie przez sądy rodzinne pozytywnych opinii wydawanych przez MOW w kwestii możliwości skorzystania przez wychowanka z przepustki, niesie za sobą realne niebezpieczeństwo zniweczenia procesu resocjalizacji

prowadzonego przez placówkę. Krajowy Mechanizm Prewencji uważa, że w procesie resocjalizacyjno-wychowawczym chłopców, niezbędna jest stała współpraca obu podmiotów oparta na zaufaniu sądu wobec oceny nieletniego czynionej przez personel Ośrodka.

Odwiedziny w Ośrodku realizowane są w świetlicach grupowych. Z tej formy kontaktu z wychowankami MOW mogą skorzystać zarówno osoby z kręgu rodziny jak i pozostałe (znajomi, przyjaciele).

Wizyty w placówce nie podlegają ograniczeniom. Ośrodek nie posiada bazy umożliwiającej nocleg osób odwiedzających chłopców w placówce. Zainteresowani rodzice mogą skorzystać w tej mierze z ofert gospodarstw agroturystycznych działających w okolicy.

Kontakt telefoniczny umożliwiany jest nieletnim na różne sposoby. W budynku zainstalowano samoinkasujący aparat telefoniczny do dyspozycji nieletnich. W dni powszednie - w godzinach wieczornych (19 – 20) oraz w weekendy w godzinach przedpołudniowych, chłopcy mogą korzystać ze swoich telefonów komórkowych, które wydawane są im przez wychowawców. Ponadto, telefoniczny kontakt z wychowankami możliwy jest również za pośrednictwem placówki.

Chłopcy przebywający w placówce mogą korzystać z prawa do korespondencji. Z informacji przekazanych wizytującym przez władze Ośrodka wynika, że sytuacje uzasadniające skorzystanie przez personel MOW z uprawnienia do cenzurowania korespondencji nieletnich, nie zdarzają się w praktyce.

Placówka zapewnia wychowankom dostęp do internetu – podczas zajęć komputerowych oraz w bibliotece szkolnej. Korzystanie z komputerów mających dostęp do internetu, odbywa się pod nadzorem personelu MOW.

9. Prawo do ochrony zdrowia

Ośrodek nie zatrudnia lekarza, lecz na jego terenie chłopcy mają zapewnioną doraźną opiekę medyczną dzięki pielęgniarce. Jest ona dostępna dla chłopców w dni powszednie w godzinach 7 – 15.

Obok gabinetu pielęgniarki, wyodrębniono 2-osobową izbę chorych wraz z toaletą, przeznaczoną na izolację chłopców chorych zakaźnie. Podczas wizytacji

przeanalizowano dokumentację medyczną, na którą składa się karta wstępnych badań wychowanka, przeprowadzanych przez pielęgniarkę. Oprócz sprawdzenia wagi, wzrostu, słuchu i wzroku, dokonuje ona przeglądu ciała i przeprowadza wywiad nt. chorób, używek i aktywności fizycznej. W razie wątpliwości, kieruje chłopca na konsultację lekarską.

Ośrodek nie zatrudnia psychiatry. W razie potrzeby chłopcy dowożeni są na konsultacje do Szpitala Psychiatrycznego dla Dzieci i Młodzieży w Pieszcach.

Dyrektor poinformowała, że szereg konsultacji lekarskich przeprowadzanych jest w przychodni NFZ „Mieszko” w Świdnicy (dermatolog, ortopeda, stomatolog). Chłopcy korzystają tam również z darmowych szczepień i przeglądów stomatologicznych. Zasadą jest, że do przychodni chłopcy są dowożeni pod opieką pielęgniarki. Jednakże w przypadkach nasilenia zachorowań wśród wychowanków, do placówki przyjeżdża lekarz pediatra.

W nagłych wypadkach zdrowotnych wzywane jest pogotowie ratunkowe ze Świdnicy. Do dnia wizytacji nie miała miejsce sytuacja, w której odmówiono przyjazdu karetki.

W Ośrodku, osobą odpowiedzialną za podanie leków jest pielęgniarka. Zazwyczaj dokonuje tego osobiście, bądź przygotowuje i ordynuje wychowawcy sposób ich wydawania. W razie jej nieobecności, w przypadku zgłaszania bólu przez nieletniego, wychowawca konsultuje telefonicznie każde podanie tabletki przeciwbólowej.

Na wyposażeniu Ośrodka znajduje się aparatura służąca ratowaniu życia – worek samo-rozprężający typu ambu.

10. Oddziaływania wychowawczo-terapeutyczne

W Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym wychowankowie objęci są wsparciem indywidualnym, biorą także udział w zajęciach grupowych. Oddziaływania indywidualne prowadzone są przez psychologa. Mają charakter interwencyjny lub prowadzone są w sposób ciągły. Kontakt może być inicjowany zarówno przez psychologa, jak i wychowanka. Szczególnie ważną rolę pełni on w procesie adaptacyjnym chłopca, udzielając mu pomocy, jak również uczestnicząc w tworzeniu

dopasowanego do możliwości i potrzeb wychowanka Indywidualnego Programu Edukacyjno-Terapeutycznego (IPE-T). Wśród oddziaływań indywidualnych ważną rolę spełniają kształcenie odporności na sytuacje trudne, zmiany zniekształceń i sądów poznawczych, zmiany zachowań nieakceptowanych społecznie czy szkodzących otoczeniu bądź samemu sobie. W ramach zajęć grupowych, w których uczestniczą wychowankowie MOW wymienić należy ćwiczenia relaksacyjne mające na celu wyciszenie nastawień lękowych, nauka kontroli złości oraz nabywania podstawowych umiejętności społecznych (słuchania, proszenia, zadawania pytań). Nadto wobec nieletnich stosuje się terapię EEG-biofeedback oraz socjoterapię.

Oddziaływania wychowawcze wobec każdego z wychowanków MOW prowadzone są na podstawie Indywidualnego Programu Edukacyjno-Terapeutycznego. Dokument udostępniony pracownikom Mechanizmu przez dyrektorkę Ośrodka, składa się z 4 zasadniczych części – I. zawierającej dane wychowanka (adres zamieszkania, postanowienie sądu, przebieg dotychczasowej nauki oraz datę opracowania IPT); II. w której gromadzone są wyniki wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia (sytuacja rodzinna, stan zdrowia, diagnoza psychologiczno-pedagogiczna, charakterystyka wychowanka w obszarze edukacji i wychowania czyniona na podstawie obserwacji oraz analizy zgromadzonej dokumentacji, w rozbiciu na słabe i mocne strony) III. opisująca elementy programu oraz uwagi osób odpowiedzialnych za ich realizację z wychowankiem.

Co pół roku dokonywana jest analiza okresowa, podczas której podsumowuje się zachowanie i postępy wychowanków oraz wprowadza zmiany do planów wychowawczych. Bez względu na przyjętą w tej mierze przez Ośrodek strategię postępowania, Mechanizm stoi na stanowisku, że ewaluacja opracowanych programów winna następować każdorazowo po zaistnieniu ważnych zdarzeń w życiu wychowanka. Analiza wybranych Indywidualnych Programów Edukacyjno-Terapeutycznych wskazuje, że problemy wychowanków są poprawnie diagnozowane, a metody pracy resocjalizacyjnej właściwie dobrane i konsekwentnie realizowane.

W wizytowanej placówce dużą wagę przywiązuje się także do działalności profilaktycznej mającej na celu uświadamianie negatywnych konsekwencji używania

nikotyny, narkotyków, alkoholu; konsekwencji popełniania czynów karalnych. W opisanym obszarze, Ośrodek współpracuje z Komendą Miejską Policji w Świdnicy.

Niemalą wkład w kształtowanie właściwych postaw społeczno-moralnych wychowanków MOW, wnoszą zajęcia techniczne i modelarskie prowadzone w pracowni modelarskiej przez jednego z wychowawców. Dzięki nim chłopcy uczą się wytrwałości w dochodzeniu do zamierzonego celu, cierpliwości i rzetelności w pracach, którymi się zajmują. Chłopcy, którzy wykazują się zdolnościami manualnymi mają szanse brania udziału w zawodach i pokazach latawców, w których Ośrodek jest corocznie reprezentowany.

Warto także wspomnieć, że w roku 2012 realizowany był w Ośrodku program „Euro 2012”. Uczestniczący w nim wychowankowie mieli możliwość poznania dziejów piłki nożnej czy organizacji mistrzostw świata w tej dyscyplinie sportu. Jak wskazała dyrektorka wizytowanej placówki, sport w postaci piłki nożnej stanowi powszechnie akceptowalny przez chłopców element pobytu w Ośrodku. Wyjazdy na mecze stały się już tradycją placówki, a biorący w nich udział chłopcy z niecierpliwością oczekują na możliwość kibicowania drużynom bezpośrednio z trybun. Co więcej, wyjazdy na mecze stanowią zasadniczy bodziec dla chłopców w wywiązywaniu się z nakładanych na nich obowiązków.

Dyrektorka poinformowała wizytujących, że stawia duży nacisk na kontakt wychowanków ze społeczeństwem. Poza wspomnianymi wyjazdami na mecze piłki nożnej, chłopcy biorą udział w rajdach młodzieżowych ośrodków wychowawczych (ostatni miał miejsce w Górach Izerskich), w wycieczkach pieszych (ostatnia realizowana z kolegami z Czech na Zamek Grodno w Zagórzu Śląskim) czy w zawodach balonów na ogrzane powietrze. Realizację wyjazdów ułatwia środek transportu, jakim dysponuje placówka (bus osobowy) oraz rowery.

11. Prawo do edukacji

W MOW funkcjonuje Szkoła Podstawowa oraz Gimnazjum Specjalne. W roku szkolnym 2011/2012 w szkole podstawowej funkcjonowały dwie klasy łączone – 5 i 6, zaś w gimnazjum – cztery klasy dla dzieci w normie intelektualnej z zaburzeniami

zachowania oraz klasa łączona (2 i 3) dla wychowanków MOW (dzieci upośledzone umysłowo w stopniu lekkim).

Krajowy Mechanizm Prewencji pozytywnie ocenia istniejącą w placówce możliwość kontynuowania pobytu w placówce przez jej pełnoletniego wychowanka do czasu ukończenia nauki (maksymalnie do ukończenia 20 roku życia). Zgodnie z **Regułami Narodów Zjednoczonych dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113)**, *nieletniemu w wieku wykraczającym poza granice obowiązku szkolnego należy, jeżeli sobie tego życzy, pozwalać na kontynuowanie nauki, a innych w tym wieku — zachęcać, aby to czynili(...).* (**Reguła 39**).

12. Prawo do praktyk religijnych

Z informacji uzyskanej od kierownictwa Zespołu Szkół Specjalnych w Bystrzycy Górnej wynika, że chłopcy nie mają obowiązku uczestniczenia w mszach. W każdą niedzielę, wychowawca zbiera grupę chętnych i udaje się z nimi do pobliskiego kościoła.

13. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, Krajowy Mechanizm Prewencji przedstawia dyrekcji Zespołu Placówek Specjalnych w Bystrzycy Górnej następujące zalecenia dotyczące Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego:

1. stworzenie procedury stosowania środków przymusu bezpośredniego wobec wychowanków placówki;
2. wyeliminowanie karania poprzez dodatkową pracę i naukę;
3. wykreślenie z katalogu kar przeniesienia do innej placówki, zawieszenia w prawach wychowanka oraz pozbawienia prawa do uczestnictwa w zajęciach kulturalno-oświatowych;
4. dostosowanie treści Regulaminu pobytu wychowanka w ZSP w Bystrzycy Górnej do postanowień Statutu określających katalog nagród i kar;

5. zmianę nazewnictwa środka oddziaływania w postaci odseparowania, stworzenie odpowiedniej procedury oraz zmianę postanowień Regulaminu w tym zakresie, zgodnie z treścią pkt 6 Raportu;
6. dostosowanie placówki do potrzeb chłopców z niepełnosprawnością przy jej najbliższej modernizacji;
7. kontynuowanie rozpoczętych prac remontowych sali sportowej, korytarzy oraz sypialni wychowanków;
8. zorganizowanie szkoleń dla pracowników Ośrodka z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym, komunikacji interpersonalnej i radzenia sobie ze stresem oraz
9. zobowiązanie personelu placówki do rzetelnego oraz terminowego wypełniania dokumentacji (pkt 7 Raportu *in fine*).